EGYSÉGES KÖZÉP-EURÓPÁT, MIELŐBB!

MÉSZÁROS ZOLTÁN

Az egykori Jugoszlávia nyolcadikos földrajztankönyvének az elején az állt, hogy Jugoszlávia balkáni, mediterrán és közép-európai ország. Jugoszlávia azóta már politikai értelemben nincs, de a Vajdaság, ha másként nem is, földrajzi értelemben közép-európai, míg Szerbia más régiói közül a legtöbb „nyugat-balkáni". A Balkánon senkinek, de Szerbia egészének, sőt a többi országnak se mindegy, hogy mi történik a térségben. A kérdések pedig sorjáznak: milyen befolyása lesz az USA-nak a térségben, ugyanez vonatkozik Oroszországra és Kínára is. Európán belül Németország szerepe a legérdekesebb. Végül az sem érdektelen, hogy a szomszédos kis és közepes országok miképpen szövetkeznek, és miképpen versenyeznek a tőkepiacon. Egy bonyolult politikai játszma ez, amelyben a magyarságnak, Magyarországnak és az egész nemzetnek, benne a kisebbségi magyarságnak is, az az érdeke, hogy valamilyen *win-win* szituáció bontakozzon ki.

A RÉGI KÖZÉP-EURÓPA VÉGE

Annak idején, amikor megszűnt az Osztrák–Magyar Monarchia, megszűnt a közép-európaiság is. Ez minden újonnan létrejövő itteni államnak veszteséget okozott. Musil és mások lesújtó kritikája ellenére is volt ebben a térségben valami, ami jó, pótolhatatlan és megismételhetetlen. Az I. világháború minden európai államnak veszteséget hozott; a kevésbé veszteseket „győzteseknek" nevezték, akik a Párizs környéki békékkel a vesztesektől akarták pótolni a saját veszteségeiket, azokat még inkább vesztessé téve. Így születtek az igazságtalan békék. Ez ellen csak Törökország tudott sikeresen fellépni, egy vad háborúban, amelynek része volt az örmény népirtás és a görögök elüldözése. Mindez azt mutatja, hogy a birodalmak felbontása rendkívül veszélyes és egyben felelőtlen tett is volt. Rudolf Kučera cseh politológus szerint az Osztrák–Magyar Monarchiát felváltó nemzetállamok okozták a térség tragédiáját, sőt a térség végét.[1]

Ebben nem csak az antanthatalmak hibáztathatók, hiszen a németek is segítséget nyújtottak a kommunistáknak az orosz cári birodalom ellen, ami fel is bomlasztotta, sőt polgárháborúba sodorta azt.[2] Az orosz birodalom átalakulásának nagy szerepe volt abban, hogy a Párizs környéki béketárgyalásokon új világrendet hozzanak létre. A szovjet-orosz kérdés pedig még keményebbé tette a nyugatiak álláspontját. Ám ezen kívül is olyan folyamatokat indítottak el, amelyek átszabták a nemzetközi erőtereket, és olyan szereplők megjelenésének is kedveztek, mint Mussolini és Hitler.[3] Azonban nemcsak az az érdekes,

1 Rudolf Kučera: *Közép-Európa története egy cseh politológus szemével*. ford. Mayer Judit, Korma, Bp. 2008. 8.
2 Margaret Makmilan: *Mirotvorci*. Plus Klub, Belgrád, 2009. 75–92.
3 Adam Tuz: *Potop. Veliki svetski rat i prekrajanje svetskog poretka 1916–1931*. Clio, Belgrád, 2019. 341.

Közös királyság – Az Osztrák–Magyar Monarchia területe 1906-ban
(Wikimedia Commons)

hogy akadtak ilyen vezetők, hanem az is, sőt főleg az, hogy akadtak követőik is! Végeredményben tehát az I. világháborút követően nemcsak Közép-Európa bomlott fel, hanem az az Európa, amelyet addig ismerhettek. Ilyen körülmények között rendkívül komplikáltakká váltak a bilaterális kapcsolatok. Mihelyt ugyanis a győztesek nem figyeltek Közép-Európára, aktuális lett a határok újraszabása. Jugoszlávia helyzetét erősen megingatta, hogy szinte minden szomszédjának területi igényei voltak vele szemben, és királya hallani sem akart a szovjetekről. Igaz, hogy a háború előtti Közép-Európának volt egy csúnya szépséghibája, mégpedig Lengyelország hiánya, és ez megoldódott. De a Monarchia fejlettségét tekintve mégiscsak a földkerekség hatodik állama volt, és a többi közt a részben szintén közép-európai Németország előzte meg. Mint láttuk, az I. világháború fő eredménye Közép-Európa felaprózása volt, de ennél súlyosabb implikációja is van a dolognak. Egyrészt ezek az államok nem bíztak egymásban, egyedül a kisantant működött egy ideig, másrészt pedig hajlandók voltak bármilyen nagyhatalommal elvtelen szövetségeket kötni, mégpedig egymás ellen. Ez hasonló folyamat volt, mint az Oszmán Birodalom felaprózása, csakhogy ennek lebontása nagyjából egy évszázad alatt zajlott le (a szerb felkelésekkel, a görög állam létrejöttével, s végül a világháborúval), az Osztrák–Magyar Monarchiáé pedig bő két év alatt. A helyzet váratlan és kiforratlan volt, ezen kívül tartósan szembehelyezte egymással a létrejött kisállamokat, amelyek – ismerve saját ordas szándékaikat – gyanúval és félelemmel tekintettek egymásra, árgus szemekkel figyelték a diplomácia rezdüléseit, sőt egymás ellen komolyan szervezkedtek is (itt elsősorban Olaszországra gondolok, amely a horvát nacionalistáknak adott otthont, de Magyarországon is működött Jankapusztán kiképzőtáboruk).

Így az I. világháború után az egymással torzsalkodó kisállamok nagy nacionalizmusai vitték tovább a nyomorúságba ezeket az országokat, hogy aztán a II. világháború után Kelet-Európa legyen Közép-Európából. A térségben először a német *Pax Germanica* jött létre, azaz a németek szabályozták az egyensúlyt, tompították az ellentéteket, hogy alkalmas pillanatban ezeket felhasználják céljaikra. Így lett például Szlovákia önálló.

A nácik hatalma Németországot háborúba sodorta, amelyről senki nem sejtette a később bekövetkező végkifejletet, hiszen eleinte a Szovjetunió állt szemben a gyors páncélos ékeivel érkező németekkel és szövetségeseivel. Azonban azt sejteni lehetett, hogy amennyiben Németország időt veszt, akkor veszít. Így is lett, és ezért Közép-Európa nagyobb, keleti része több mint negyven évre szovjet érdekszférába került. A hidak nem épültek az „öntudatos szocialista" népek között, a vasutak is megszűntek sok helyen, mára már a közös nyelv is megváltozott, hiszen az orosz nem tudta helyettesíteni a németet és a magyart, ezek helyét a történelmi kitérő után az angol vette át.

az I. világháború eredménye Közép-Európa felaprózódása lett

Amikor véget ért a szovjet birodalom, maradt tovább a „kisállamok nyomorúsága". Ha úgy tetszik, még ma is ezt éljük, hiszen például nincs jól kiépített infrastrukturális kapcsolat az Észtországtól Görögországig és a romániai Fekete-tengertől a horvátországi Adriáig terjedő térségben. A nyugati országok nem érdekeltek abban, hogy létrejöjjön az „új borostyánút" (így nevezik az archeológusok azt az útvonalat, amely már az írástudás előtt létezett), amely a Baltikumot összekötötte a Mediterráneummal. Sőt évszázadokig folyt a kereskedelem a nagy orosz folyók közvetítésével Bizánccal is. Egy Isztambul–Fekete-tenger–Nyugat-Oroszország-összeköttetés ma is egészen új dimenzióját nyitná meg a gazdasági fejlődésnek, amelyről még nyilvános tervek sincsenek. A Belgrád–Budapest-vasútvonalba is kínaiak invesztálnak és hoznak technológiát, sőt mérnököket és építőmunkásokat is.

Egyszóval súlyos az a teher, amely Közép-Európán van, és magának kellene ezt felszámolni, mert helyette más nem fogja. Másként fogalmazva: Magyarország szerepe kulcsfontosságú, hiszen fekvése arra predesztinálja, hogy ezek az összekötő szállítóútvonalak a területén haladjanak keresztül. Míg Szerbiában sokkal fontosabb az észak–dél irányú útvonal, addig Magyarországon ugyanolyan fontos a kelet–nyugati.

Ezek a finom szálak bomlottak meg az I világháborúval, amelyet eddig senki sem próbált helyreállítani, aminek az egész térség látja kárát.

ÁTRENDEZŐDÉS

A világunk átalakulóban van. Nemcsak arra gondolok, hogy az időjárás szokatlan, azaz változik az éghajlat, hanem a nagyhatalmak közötti viszonyok is változnak, és gombamódra nőnek ki – elsősorban Ázsiában – a 100-200 milliós, gazdaságilag és politikailag is jelentős államok. Ha fejlettségüket pontosan minősíteni kellene, bajban lennénk, hiszen például Pakisztán esetében ugyanabban az államban van jelen egyes területeken a középkort megidéző társadalmi struktúra, máshol pedig az atomfegyver. A Dél-kínai-tenger körüli országok nagyban fejlesztik tengeri flottájukat, amelyek bizonyos részeiket illetően már vetekszenek a hagyományosan nagyhatalmaknak számító Nagy-Britannia és Franciaország tengeri erejével.

De nem ez a legfontosabb. Mindez ugyanis igen gyorsan történik, hiszen a boldog '90-es években a gazdaság szárnyalt (a világon, és nem Jugoszláviában), sőt a fejlődés ideológiai töltetet is kapott.[4] Az évtized közepe az egyik legjobban bővülő időszak volt, főleg az USA számára. Úgy tűnt, hogy közeledünk a „történelem vége" (Fukuyama) felé, amely azt eredményezi, hogy mindenhol a szabad piac és a demokrácia győzedelmeskedik.

4 Džon Ralston Sol: *Propast globalizma i preoblikovanje sveta*. Arhipelag, Belgrád, 2011. 151.

A tőkeviszonyok is változnak, Kína egyre több tőkével rendelkezik, és ezt megpróbálja befektetni valutákba és értékpapírokba, majd aranyba is. Azonban a mai világ jellege olyan, hogy nem kedvez a pénzek és javak tartalékolásának, mert a vagyon minél gyorsabb forgatása a kívánatos a termelésben, és ez az, ami hasznot is hoz. Így az az abszurd helyzet állt elő, hogy nem is a javak, hanem *a folyamatok jelentik az igazi értéket*: aki kiszáll a folyamatok állandó gyorsításából, pillanatok alatt elfelejtett üzletember vagy cég lesz. A mi újonnan kialakuló világunkban nincs megállás, még a házikedvencek ételét is három műszakban gyártják, miközben a rendszer is recseg, és az emberek sem igazán bírják. Nyugat-Európa nem eléggé fegyelmezett ehhez, amit a kiszolgáltatott egykori gyarmatlakók munkájával, illetve Németország esetében vendégmunkásokkal pótolt. Viszont Kínában a kommunizmus és a konfuciánus etika keverékével, egy több száz milliós, bármilyen munkát elvállaló tömeget állítottak elő, amely dolgozik is. Nyugaton bizonyos munkaköröket csak vendégmunkások voltak hajlandóak elvállalni, ám az utódaik vagy magasabbra törtek, immár ambícióik lettek, vagy már nem volt szükség rájuk az iparban.

2020 látványos változást hozott a nagyhatalmak között. Az USA-ban nyilvánvaló lett, hogy a társadalom nem elég szervezett, erre mutatott rá a koronavírus-járvány. A rendőri túlkapás pedig arra, hogy iszonyú feszültségek halmozódtak fel a társadalomban. Ma már mozgalom lett a rendőri túlkapásban megölt George Floyd miatti tiltakozásból, amelynek jelszava Floyd utolsó mondata: „Nem kapok levegőt" (*I can't breathe*). Majd ezt is túlnőtte a *Black Lives Matter* mozgalom, mindezt pedig – bizonytalan pénzügyi forrásoktól támogatva – heves antifa-megmozdulások kísérik. Igaz, hogy Floyd büntetett előéletű volt, de az is, hogy a rendőri túlkapások túl gyakoriak. Ha hozzáteszszük a középosztály leszakadását, a koronavírus miatt megszűnő munkahelyeket és az ezért állástalanná válókat, akkor joggal érzik sokan, hogy fogytán van körülöttük a levegő, és az sem tagadható persze, hogy létezik egy kisebbség, amely hajlamos az erőszakra. Egyszersmind az amerikai politika belső kohéziója is megbomlott, a demokraták ugyanis még erre a tragédiára is rájátszanak (például teátrális féltérdre ereszkedésekkel).

Az USA reális ereje szinte napról napra csökken, míg Kína ereje napról napra nő. Rendkívül szemléletes az a mód, ahogy a két ország kezelni tudta a Covid–19-járvány esetét. Kínában tervezett, szervezett módon megállították a vírust, az Egyesült Államokban nem, s míg Kínában már a második hullámra reagálnak és ki sem engedik fejlődni a vírus elszabadulását, addig az USA jószerivel még az elsőt sem rendezte el. Az elmúlt évtizedben Kína mindenféle értékből bevásárolt, és már egy évtizede eljutott oda, hogy nyugati cégeket vesz meg; a folyamat pedig továbbra sem mérséklődik, már olyan cégeket is érdemesnek tart a megvásárlásra, amelyek évi 2-3 százalékos profitot hoznak csupán. Kína azonban nem veheti át az USA egykori szerepét, hiszen szomszédja a hatalmas India, amely egyelőre szintén szervezetlen, de óriási lépésekkel halad előre. Ráadásul a két országnak vitatott szárazföldi határa van, és a Dél-kínai-tengert illetően is ellenérdekeltek. India hadserege sem elég szervezett, de az idő múlásával technikai értelemben erősödni fog, és az indiai népesség fiatalabb, mint a kínai, így az idő inkább Indiának dolgozik.

Nyugat-Európa lakosságcseréje nem visszafordítható

Mindezek után a nagyhatalmi státuszból lassan kiszoruló Oroszország kérdése is napirenden van. A Szovjetunió örökségének legmarkánsabb része a hadiipar. Ez azonban elegendő lakosság nélkül már nem nyom annyit a latban; Oroszországnak ma kevesebb lakosa van, mint például Bangladesnek, a demográfiai mutatók pedig nem javulnak, így egyre valószínűbb a hirtelen elöregedő népesség réme. Nyugat-Európában szintén visszafordíthatatlan folyamatok figyelhetők meg. Sem Nagy-Britannia, sem Franciaország, sem a Benelux államok, sem Skandinávia lakosságcseréje nem tűnik visszafordíthatónak: az őshonos lakosságot bevándorlók váltják fel, aztán a gazdasági feltételek által támasztott nehézségek miatt ők is elveszítik vitalitásukat, majd újabb bevándorlók érkeznek…

A GLOBALIZÁCIÓ 2020-BAN

A '90-es évektől kezdve, sőt még a 2008-as pénzügyi válság ideje alatt is a nagyhatalmak és a tudományos agytrösztök úgy gondolkodtak, hogy a globalizálódás minden gondra megoldást jelent. Közben Európán kívül olyan országokat építettek, amelyekre a monokultúrák, a kivitel egy tényezőre való leszűkülése volt jellemző (ezt nevezték a titóizmus korszakában „neokolonializmusnak").[5] Az elemzők ugyanakkor meggyőzően bizonyítják, hogy sem a fekvés, sem a kultúra nem dönti el, hogy egy ország szegény lesz-e vagy gazdag. A prosperitás létrehozása viszont máshol hiányt eredményez.

Mindezért mások a globalizáció végét vetítik előre,[6] sőt már a '70-es években is megvoltak ennek annak a jelei, hogy a szegény országok óriási mértékű adósságot szedtek össze. Ezt a helyzetet azóta sem rendezték, sőt az még aszimmetrikusabb lett, hiszen – ahogy azt például Thomas Piketty megfogalmazta – a tőke hozama nagyobb, mint a munka hozama. Mára eljutottunk oda, hogy egy-egy óriáscég hatalma nagyobb, mint egy szuverén országé. A globalizálódás hajtóereje tehát ezeknél a cégeknél van, és úgy néz ki, hogy az országok között az USA helyét Kína vette át. E geopolitikai átrendeződés legnagyobb hajtóereje a geoökonómia, ahogyan az már a 20. század elején is volt, és azóta a változás üteme egyre csak gyorsul.[7]

2020-ban a természet is visszavágott, ugyanis a koronavírus-járvány minden szinten akadályozza a gazdaság optimális működését, noha nem is ez a fő baj, hanem az, hogy egyelőre beláthatatlan mennyiségű veszteséget okoz egy-egy ország lakosságának.

Azonban nagyjából 2010 óta megjelent egy olyan, az addigi ideológiai dobozokba nehezen besorolható eszmerendszer, amelynek eredménye az unortodox gazdaságpolitika, az illiberális demokrácia, a családcentrikus politizálás és egy sor új ötlet. Ezt akár *pozitív nacionalizmus*nak is lehetne nevezni, főleg abban az értelemben, hogy gyanakvóan tekint a sablonos gazdasági megoldásokra és a piac mindent megoldó működésére.[8] A kérdéseket gyakorlatiasan közelíti meg. Ebben Magyarország jár az élen, de az is látszik, hogy hatalmas erők fogtak össze a folyamat ellen, ez ugyanis ütközik a globális tőkeérdekekkel. A nagyhatalmak ráadásul nehezen tűrik a „szakadár államokat".[9] Most a nemzetközi viszonyokban antipluralizmus van, ám egy sor gondolkodó úgy véli, hogy nemzetek feletti szinten jobban lehet irányítani a folyamatokat.[10]

AZ ÚJ KÖZÉP-EURÓPA SZÜLETÉSE

A fentiekben láttuk, hogyan növekszik a hatalmi űr, ugyanis nagyjából egy évtizede nyilvánvaló a gazdasági átalakulás, szemmel látható a demográfiai átrendeződés, és ennek minden bizonnyal politikai vetülete is lesz, sőt már van is.

A nagyhatalmak problémái nagyok, nem kizárt, hogy befelé fordulnak és megpróbálnak magukkal foglalkozni. Az USA-ban óriási adósság, társadalmi feszültség halmozódott fel, Kína nem kockáztathat meg egy háborút, mert abban a pillanatban minden nagyhatalom és szomszédos ország ellene fordulna, India még nem forrta ki magát, de ennek is eljön az ideje, és végül Oroszország nagyon keményen kell, hogy küzdjön érdekszférái megőrzéséért, ezen kívül számára az eurázsianizmus vitális érdeke a szibériai területek megtartása, miközben ezzel ereje nem fog túlságosan növekedni, legalábbis rövid távon.[11]

Az EU nem számít nagyhatalomnak. Nem tud belső stratégiát alkotni, így taktikát sem kidolgozni. Valójában a jogállamról szóló viták tönkreteszik

5 Daron Asemoglu – James A. Robinson: *Zašto narodi propadaju. Poreklo moći, prosperiteta i siromqaštva*. Clio, Belgrád, 2014. 392–429.
6 Sol: *I.m.* 129.
7 Vjačeslav Avijucki: *Kontinentalne geopolitike*. Clio, Belgrád, 2009. 20.
8 Sol: *I.m.* 332.
9 Gari Simpson: *Velike sile i odmetničke države*. BGD, Belgrád, 2006. 10.
10 Mihael Cirn: *Upravljanje sa one strane nacionalne države*. Filip Vićnjić, Belgrád, 2003. 171. Vö. Dušan Proroković: *Era multipolarnosti*. Službeni glasnik, Belgrád, 2018.
11 Walter Laqueur: *Putyinizmus. Oroszország és jövője a nyugattal*. ford. Szántó András, Atlantic Press, Bp. 2015. 122., 318.

a kohézióját, képtelen definiálni értékeit, ezért a politikája is vak. Pedig a több mint 500 milliós lakosságával és összesített erejével viszonylag nagy geopolitikai szereplő lehetne. Minden épeszű számítás alapján szüksége van Oroszországra, és annak is rá, azonban Ukrajna és Belorusz ütközőállamokká váltak köztük, így akadályai lettek az együttműködésüknek. Egy koherens, Európa-orientált politikának az iráni gázról sem kellene lemondania.

Ebben a helyzetben Magyarország nagyon jól felismerte, hogy szomszédaival és a nagyhatalmakkal, valamint más országokkal is érdemes egy sokszereplős, változó összetételű játékot játszania, amelynek a lényege, hogy a közös haszon és eredmény érdekében kell szövetkezni.[12] A régió szintjén megteremtett harmónia visszahat a békésebb világra, de a regionális közösségben részt vevő országok egyenkénti biztonságára is. Mivel a világ konfliktusai közül a legtöbb regionális jellegű, így az egy régión belüli kiszámíthatóság felértékelődik.

Távoli országokkal és a nagyhatalmakkal viszont a kétszereplős változó összegű játék az érdekes.[13] Ennek keretében a második Orbán-kormány például Keletre nyitott, emlékezetesek a külügyminiszter indiai és kínai útjai, valamint a közel-keleti országok meglátogatása, de Budapest Közép-Ázsiát és a török népeket is komolyan veszi. Ennek a folyománya bizonyára a kettős nyereség, amelyről ugyan sokat nem beszélnek, de Magyarország gazdasági erejének növekedése ennek is az eredménye. Természetesen ez nem olyan fontos, mint a német gazdasággal való kapcsolat (amelyben Magyarország az alárendelt fél, és inkább a németek irányítják a folyamatokat), de még így is hasznosak. Az államvezetés lényege, hogy a vezetőknek legyenek vízióik,[14] ami az igazi államférfiaknál mindig is volt, különösen akkor, ha a demokrácia inogni látszik, sőt a nagyhatalmi politika olykor hipokrita is.

Visszatérve a szomszédokra: a visegrádi szövetség az a csoport, ahol a legsikeresebben folytatható a sokszereplős változó ősszegű játék. Erre szükség van a brüsszeli bürokrácia miatt is, és azért is, mert – talán paradox módon – ez a négyes szövetség biztosít több mozgásteret és szabadságot az egyes országoknak. Egyben ez az a formáció, amely védelmet nyújt az egyre hektikusabbá váló nagyhatalmi játszmákkal szemben. Egyre világosabb, hogy az USA és Kína egy zéró összegű játék (amelyben az egyik fél mindent visz) felé sodródik, ami azt jelenti, hogy a világ folyamatai feletti ellenőrzés gyakorlásának megszerzése a cél. (Zéró összegű játékot Magyarország csak egy országgal és egy kérdésben folytat: Ukrajnával, mégpedig a kisebbségi jogok ügyében, azonban ezt a folyamatot is igyekszik puhítani a kölcsönös engedmények

12 Tóth I. János: *Játékelméleti dilemmák társadalomfilozófiai alkalmazásokkal*. JATE Press, Szeged, 2010. 91.
13 *Uo.* 89.
14 Šeldon S. Volin: *Politika i vizija*. Filip Vićnjić, Belgrád, 2007. 756–757.

Egységben az erő – A 2018/19-es magyar V4-elnökség plakátja

politikáját ajánlva.) Ha a V4-ek gazdaságai még inkább összekapcsolódnak, akkor ez erőt jelenthet, ugyanúgy, mint a cégek és magánvállalatok esetében.[15] Úgy néz ki, ezek univerzális törvények, érvényesek az anyagra és a szellemre egyaránt.

A változások, mint láttuk, egyre gyorsulnak, nem biztos, hogy egy évtizedet kell várnunk arra, hogy újabb fundamentális megállapításokat tegyünk, és az is biztos, hogy sem a nagyhatalmak, sem Nyugat-Európa nincs tekintettel ránk, közép-európaiakra. Ha az kell nekik, akkor tanult főket importálnak, ha termőföldre van szükségük, azt vásárolnak, ha kell, munkásokat csábítanak magukhoz, akikről azonban egy pillanat alatt lemondanak, ha az érdekeik úgy diktálják.

Idáig a közép-európaiság fontosságát négy ország ismerte fel: a visegrádi négyek. Ez az érdekalapú, közös fellépés remélhetően erősödni fog, és fennmarad. Ebben a pillanatban az hiányzik, hogy néhány térségbeli ország felismerje saját érdekeit Közép-Európában, így azt is, hogy a V4-ben zajló együttműködésből ő is nyertesen kerülhet ki, főleg úgy, ha nem csak a fiskális aspektusát nézi a folyamatoknak. Egy társadalomnak hallatlan biztonságot ad, ha a pénzügyi stabilitás mellett – úgymond – állampolgárai is stabilak. Konkrétan: Magyarországon például a család jelentősége, valamint a kis- és középvállalkozók támogatása révén. Szerbiában hasonló felismerésre juthatnak, ha nemcsak azzal foglalkozzanak, hogy vele kapcsolatban balkáni államról van szó, hanem Közép-Európához is kapcsolódhat (például az épülő gázvezeték révén). Ezen kívül Szerbia múltja is efelé mutat, hiszen az értelmiségijeinek voltak errefelé kapcsolatai. Egy ideig Bécs adott otthont a bukott fejedelemnek (Miloš Obrenović), sőt a modern szerb nyelv megteremtőjének, Vuk Karadžićnak is, de az is tény, hogy az egyik első szerb nyomda Budapesten működött, sőt a Matica Srpska is ott alakult meg. Nem idegen a szerbektől tehát Közép-Európa, csak oda kellene figyelni arra, hogy balkáni kötődésük mellett van közép-európai kapcsolódásuk is.

Nyugat-Európa nincs tekintettel ránk, közép-európaiakra

Közép-Európából nagyon hiányzik Románia, amely Magyarországgal szemben meglehetősen durva, holott nincs érdekében egy zéró összegű játék folytatása. Nagyvárad, Temesvár, Kolozsvár: tőrőlmetszett közép-európai városok. Hasonlóképpen fura Horvátország elzárkózása is, hiszen abban az államban a turizmus és az élelmiszeripar mellett – mindkettő kiváló – valamilyen közép-európai kötődés igencsak kínálná magát. Ez Szlovéniára is vonatkozik, és a kép akkor lenne teljes, ha az osztrákok, akik meglehetősen hűvösen tekintenek a V4-ekre, ugyancsak érdeklődést mutatnának.

Ha Közép-Európa összeállna, akkor az egy nagytér lenne, így egy hatékony nagytérgazdaság jönne létre, nagy felvevőpiaccal, ami az összeköttetést nyújtó infrastruktúrára is nyilvánvalóan visszahatna. Ez kifelé is tekintélyt parancsolna, ráadásul egy olyan térség alakulna ki, amelynek a Balkán-félszigetre és a Baltikumra is kihatása lenne. Egy olyan térség, ahol a nagyhatalmi hatások negatív vonzatait ki tudjuk kerülni. Ilyen kezdeményezés volt az EFTA, de a Benelux is, akik a bizalom megléte miatt sokkal gyorsabban élvezhették a szoros szövetség előnyeit.

Ezekre az előnyökre szükség van, mert a térség még nem volt ilyen lehetőség küszöbén. E szilárd szövetség egyúttal a nyugat-európaiakkal is méltányos viszonyulást kényszerítene ki. Hasonló az eset a többi nagyhatalommal, hiszen fontos az amerikai és kínai tőke is, de ha valamelyik szereplő befolyása túl nagy, akkor az beláthatatlan következményekkel járhat. A mostani hatalmi konstellációjából a távolságok és a veszélyek összeadódásából az következik, hogy Közép-Európának egy jól szervezett, szépen összehangolt térséggé kell válnia, különben a hatalmi vákuum vagy szétszaggatná, vagy ismét Oroszország próbálna kulcspozícióba jutni, a legvalószínűbb pedig az, hogy a brüsszeli bürokráciának lenne kiszolgáltatva.

Az érdekeit érvényesítő, egymást támogató Közép-Európát tehát létre kell hozni, de gyorsan! ■

15 Rab Virág: *Kapcsolati hálózatok a történelemben*. Gondolat, Bp. 2019. 53–54.